

ProEnglish Theatre – вистава «AMORphine»

Анна Липківська

Якщо не бачити ані заявки, ані афіші вистави «AMORphine» і геть не розуміти англійської, то складеться стійке враження: ти дивишся Гоголя. Можливо, навіть точніше: «Записки божевільного».

Чи навіює цю асоціацію приміщення Центру Курбаса, де колись світлої пам'яті Віталій Лінецький грав моновиставу «Із міра аднаво...» якраз за цим твором (навіть столик схожий, хоча перевірила по відео – ні, не він... А який міг би бути знаковий збіг!)? Чи сам моноформат (до того ж, побазований на щоденникові героя)? Чи актор Юрій Радіонов – з «дияволинкою» в очах та дещо скривленим ротом – має подібну до легендарного Лінецького харизму? Чи просто власне вистава активно спонукає до таких аналогій?

Літературознавці могли б тут розгорнути цілу концепцію щодо подібності мотивів та спорідненості поетики, яка б завершилася відомою історією про камінь, котрий не підійшов на могилу Гоголя, але припадав до надгробку Булгакова, та пророцтво останнього щодо цього («Учитель, укрой меня своей чугуной шинелью...»). Ми ж обмежимося констатацією того, що у виставі в постановці Алекса Боровенського і Юрія Радіонова та хореографії Олексія Скляренка багато красномовних деталей, які «відсилають» саме до Гоголя: пальто, котре грає роль і верхнього одягу (шинель... сніг...холод...), і сорочки з божевільні, червоні «черевики» (чи не царицині?) коханої героя, елементи містики (стілець, що «грається» з доктором, відео на стіні-екрані), і музика, що нагадує музику Шнітке до «Ревізької казки» за «Мертвими душами»...

Головний момент, який тут стає сенсоутворюючим (і він теж перегукується із «Записками божевільного»), – «заміна об'єкту», до якої вдаються автори вистави: «морфін» стає «амор-фіном», або «амор-файном». Залежність доктора Полякова від морфію не зникає, але мотивується іншою, так само фатальною залежністю – від кохання. Молодий лікар – і оперна співачка. Речі-фетиші – червона сукня, червоні черевики на велетенських підборах-гвіздках; в одному епізоді Поляков пробує розкрити цим підбором вени, далі – вбереться і у черевики, і у сукню, сховається в неї, як у кокон. Доза – не самоціль, а спосіб зробити так, щоб лунала музика і можна було б поринути у вир фантазій та споминів. Але скоро й музика перестане звучати...

Юрій Радіонов тонко й виразно відіграє зміну не просто психологічних і не просто фізичних, а, сказати б, психофізичних станів (вкотре можна відзначити і пластичну режисуру О. Скляренка). Його Поляков і без морфію, здається, має щось таке, що періодично «підкидає» його з середини, а вже після дози його тіло (й особливо кінцівки) ніби починає жити власним окремим життям. Герой настільки «заточений» на самознищення (знову згадується Лінецький, тільки вже не на сцені, а у житті), що на думку спадає вже не Гоголь, а Шекспір: «Чому не може плоть моя розпастися, Розтанути і парою здиміти? Які гидкі, мерзенні, недоладні, Пусті для мене втіхи на цім світі!» (переклад Л. Гребінки).

Окрема «течія» у виставі – відеоанімація. Спочатку ми просто бачимо тінь героя на білій стіні, потім – монохромні малюнки. Найефектніше ж поєднання живого плану та відеоряду відбувається у фіналі: герой «стріляється» з того ж підбора – з його нерухомого тіла вилітають «екранні» чорні сніжинки, вони, укупи, складаються у черевики... стіл... стілець...сукню... очі.. губи... постать самого доктора Полякова, яка трансформується у жіночу... І зображення знов розпадається на молекули.

Та все було б добре (не згадувала досі про англійську Ю. Радіонова – так опанувати на кону нерідну мову багато чого вартує, респект акторові!), якби не два моменти.

Перший – строкатість, уривчастість. Зрозуміло, на рівні настільки насиченого мовно-пластично-психологічно-екранного плину емоцій та сценічних ефектів важко перебувати весь час, звідси і «скочування» у суто літературно-монологічні фрагменти.

Другий – серйозніший. Розвиток сюжетові у новелі Булгакова надає динаміка розгортання хвороби Полякова. У виставі ж герой постає перед нами первісно вже безнадійно вражений «аморфіном», тому надалі відбувається зміна ефектних станів і виразних знаків, але – не розвиток, не рух, не власне драматична дія, котра по суті є не миготінням картинок, а послідовною змістовною трансформацією.

Участь А. Боровенського у багатьох сезонних школах, організованих НСТДУ, свідчить про його бажання поповнювати свій багаж – у тому числі й режисерський. Тож певною мірою ця вистава виглядає кроком, етапом, котрий засвідчив, які саме елементи сценічного конструювання він уже опанував, а над якими ще треба працювати.

Загалом же і «AMORphine», і інша вистава ProEnglish Theatre («День народження» за Г. Пінтером), яку синхронно з ним довелося переглянути в рамках іншого – онлайн – фестивалю, не можуть не привернути уваги до цього своєрідного театру, за яким буде цікаво стежити і надалі.

Юлія Бентя

Київський англomовний ProEnglish Theatre працює вже п'ять років і є партнерським проектом ProEnglish Drama School, ProEnglish Language School та інших, доволі таки численних мовно-театральних ініціатив. Англійську тут вчать, граючи на сцені. Англійська сьогодні й справді потрібна дедалі частіше, а головне – дедалі більше з'являється глядачів, які здатні оцінити зусилля Алекса Боровенського і його потужної, розгалуженої команди.

Штука хіба що в тому, що театр, по-перше, починається там, де закінчується мова, його інструментарій значно ширший. Ба більше, моновистава «AMORphine» потрапляє в ситуацію подвійної мовної гри, де англійський переклад з російської накладається на закономірне домінування української мови в сучасному українському театрі. І це таки «адаптована» англійська, у якій вухо «нейтів-мовця» чує, що це не оригінальний текст, а створений іноземцем переклад. А якщо піти ще далі у міркуваннях на тему перекладу

AMORphine

як явища глобального, то побачимо, що ціла конструкція Булгакова «Морфію» дуже докладно наслідує «Страждання молодого Вертера» Гете – і за сюжетними подробицями, і суто формально, через бажання авторів дистанціюватися від автобіографічних текстів через їх «документальне», епістолярне або щоденникове, оформлення.

А проте Юрій Радіонов, виконавець центральної і єдиної тут ролі лікаря Сергія Полякова, викреслює зі свого монологу вступну і заключну частину. Режисуєчи «AMORphine» разом з Алексом Боровенським та хореографом Олексієм Складенком, актор створює простір, у якому існує лише він та його уява, а всі інші люди – безтілесні привиди, болісні спогади про яких Поляков заховав у глибоку валізу (червоні туфлі на високих підборах та червона мереживна сукня нагадують про оперну співачку, із якою лікар прожив рік).

«AMORphine» – гранично тілесна вистава, у якій тіло парадоксальним чином «здобувається» як мистецький медіум через намагання протагоніста його, навпаки, позбутися. Знищити біль, стерти з пам'яті жіночу зраду, втекти від реального життя, яке наздоганяє навіть в російській сільській глушині (або – особливо в російській сільській глушині).

На камерну сцену Центру Курбаса, де вистава демонструється, актор виходить у темному пальті, з валізою в руці, у супроводі «снігової» відеопроєкції та електронної музики. Ця валіза, а також стіл, стілець і гачок, що звисає зі стелі, стають його сценічними партнерами та допомагають створити ілюзії невагомості у пікові моменти наркотичного сп'яніння. Стілець зависає у повітрі, пальто закриває передню частину тіла (бо ж, зрештою, «какая разница?»), тіло пульсує у конвульсіях, стіл стає схожий на величезний шприц, червоний жіночий одяг – на криваве видіння, а музика – на звукову галюцинацію. У якийсь момент актор попросту перетворюється на власний ніс (вітання Гоголю!), до якого відеопроєкція домальовує рухливі брови і танок розширених зіниць.

«У морфініста є одне щастя, якого його ніхто не може позбавити, – здатність жити у цілковитій самоті», – зізнається лікар Поляков. Звісно, і повість Булгакова, і вистава Боровенського доводять цілком протилежне: з реальністю потрібно і можна домовлятися, навіть якщо вона ніколи не була й навряд чи колись буде цілком підвладна людині.

Ганна Веселовська

Моновистава «AMORphine» ProEnglish Theatre, поставлена режисером Алексом Боровенським спеціально для актора Юрія Радіонова – гарний привід поміркувати про те, на яких акторів багатий вітчизняний театр і чому їх обходить повноцінний успіх та визнання (офіційні звання, медійна розкрутка й т. ін.). Усі інші моменти «AMORphine», на які можна покликатися, як на актуальність, а саме приналежність повісті «Морфій», на основі якої зроблена вистава перу Михайла Булгакова, її проблематика та англійська мова спектаклю, видаються штучними, від лукавого. Адже «Морфій» далеко не перший і не останній відвертий текст про межовий стан загнаної в глухий кут людини, яка підсіла на наркотики. І, порівняно з іншими, цей, де є докладна фіксація обставин дії, чимало характерних подробиць часу, оскільки повість написана у вигляді щоденника, на слух сприймається як архаїчний, так, ніби прокручуєш стару платівку фірми «Мелодія».

Актор Юрій Радіонов дебютував колись у місті Макіївка Донецької області в місцевому ТЮГові, де, як і годиться, спеціалізувався на хлопчачих та підліткових ролях. Далі він наважився завойовувати Київ, а зараз, з огляду на його англомовний досвід, націлився на Голівуд. У київських виставах Радіонов зіграв не так вже й багато помітних ролей. Але одна, в «Нашому містечку» Тортони Вайлдера режисера Дмитра Богомазова в театрі на Липках не могла не запам'ятися. Радіонов виконав у ній особливу роль – він вів спектакль від імені автора, пояснюючи глядачеві, що відбувається на сцені, які зв'язки між людьми рвуться, а які залишаються назавжди, і головне об'єднував зал та світ ілюзії.

Збентежений і хвилюючий тон Радіонова-оповідача створював у багатонаселеному «Нашому містечку» особливу атмосферу. Цього ж, завдяки проникливій та хвилюючій манері грі він досягає і в «AMORphine». Однак ця здатність Радіонова обволікати глядача природним шармом, задушевеним голосом, тонким психологізмом здалася режисеру Алексу Боровенському і хореографу Олексію Складенку недостатньою. Вони вирішили обтяжити його існування на сцені всіма можливими способами: говорити англійською (природна вимога ProEnglish Theatre), постійно рухатись, при цьому виконуючи складні гімнастичні вправи, а також конкурувати з великою кількістю світлових та відеоефектів.

Не можна сказати, щоб Радіонов всього цього не подолав. Він дійсно повноцінно грає моносpektакль англійською, але чомусь говорить скоромовкою і по-дивацьки імітує американську вимову. У результаті виникає враження, що актор, не переводячи дихання, перебуває в постійній паніці. Панікуючи він чинить безлад, хапається за різні речі, безкінечно обертається довкола себе, піднімає стілець, змагається з власною тінню. Очевидно все це лежить в межах режисерського задуму, який у такий спосіб пропонує акторові передавати стан тривоги, душевного спустошення, відчаю. Втім, цією метушнею і силовими комбінаціями мимоволі нівелюється акторська унікальність Радіонова – його здатність дивитися довгим проникливим поглядом, душевно здригатися, промовляючи звичайні слова, всім тілом, або тільки жестом, пластично показувати психологічний стан свого героя.

Тобто, Радіонову, аби зіграти фатальну історію доктора Полякова, непотрібно пристосовувати із жіночими туфлями, де гострий каблук – це голка, зі стільцем, ніжка якого, це також голка, тільки з більшою дозою. Він є сам абсолютна театральна форма, яка може ретранслювати найглибші смисли, бо він актор унікальної чуттєвої природи. Ці якості цінує в ньому не дуже велике коло постійних прихильників, глядачів, які слідкують за його виставами. Однак, навряд чи цього достатньо, аби про нього знали в загальнонаціональному масштабі. Бо щиро кажучи, він на це заслуговує значне більше, ніж деякі дилетанти із серіальних стрічок.

Ельвіра Загурська

У цьогорічному лонглісті Фестивалю-премії дві англомовні вистави: «Дванадцята ніч, або Що захоче-те» Івано-Франківського національного академічного драматичного театру ім. І. Франка та моновистава «AMORphine» ProEnglish Theatre. Вочевидь, вони контрастують одна з одною, є абсолютно різними, проте в моєму особистому рейтингу до етапу переглядів наживо вони займали високі позиції кожна в своїй номінації. Етап «живих» переглядів вніс свої корективи, і з усіх вистав лонгліста Премії саме «AMORphine» створила найбільший контраст між переглядом її на відео на переглядом в театрі. Звичайно, потрібно робити певну «скидку» на карантин, впродовж якого виконавець ролі доктора Полякова і співавтор постановки (разом з Алексом Боровенським) Юрій Радіонов не мав змоги повноцінно працювати над виставою, проте в цій ситуації перебували загалом усі театри, і це може бути поясненням, проте не є виправданням.

Жанр моновистави є доволі складним. Актори моновистав органічні – наскільки може бути органічною людиною, яка, в середньому, годину розмовляє сама з собою. Це важко для всіх – і для глядача, і для самого актора; тому останній – іноді підсвідомо, іноді цілком усвідомлено – шукає виходу зі свого монологу у діалог, хоче почути відповідь на свої слова. І не важливо, в який саме спосіб ця відповідь прийде. Тому актор шукає співрозмовника не лише серед публіки, яка може його тільки вислухати. Часто актори й режисери моновистав прагнуть вийти за межі монологу, знайти – нехай і опосередковано – об'єкт для діалогу.

Співрозмовник Юрію Радіонову не потрібен, і в цьому йому допомагає текст: його герой існує в химерній мінливій реальності різноманітних залежностей, безвиходно блукає у мареннях – а, як показує досвід, для героя моновистави це одна із «найзручнішої» сценічної реальності (краще може бути лише божевілья). Актор легкий, гнучкий, молодий, він постійно в рухові, в динаміці, «перетікає» зі стільця на підлогу, з підлоги – на стіну (левову частку успіху вистави забезпечує хореографія Олексія Скляренка). Парадоксально, проте при цьому існує проблема із загальним розвитком вистави – є розвиток в окремих мізансценах, але загальний не витриманий.

Вистава красива за «картинкою»: колористика, актор ловить світло рукою, сніг у проекції, червоні туплі як плями крові, червона сукня – біла сорочка, замість шприца – каблук або ніжка стільця. Тут є образність – і водночас правдоподібність: пластичні сцени, в яких герой «ламається» в абсентентному синдромі – і черевики з витертими підшвами, в яких його герой переходив багато миль. Цю виставу можна «розкадрувати» на постери, які будуть красиві та динамічні, вона дуже добре виглядає на екрані – власне, як зазначалося, після відеопереглядів вона була в списку моїх фаворитів в номінації «За найкращу виставу камерної сцени». Проте в живому виконанні її форма залишається красивою, ефектною, а зміст губиться. Сам актор зізнається, що зараз грати важче, ніж на прем'єрних показах, «раніше більше переживав, аби все вийшло технічно правильно, зараз важче видавати одні й ті ж емоції». За його словами, однією з найбільших складностей вистави було не говорити англійською, а думати, і зараз якраз розпочалась робота над зануренням в матеріал, бо форма вже більш-менш склалася. Цю проблему, очевидно, ще не подолано, бо процес занурення для героя моновистави ускладнений відсутністю партнерства, йому доводиться занурюватися в себе, і цей шлях є непростим.

Тож цю виставу я не рекомендую до шортліста Премії, проте відзначаю її перспективність та сподіваюсь на майбутні зміни.

Олена Либо

Актуальні та гострі питання стали головною темою вистави «AMORphine» (Аморфін) незалежного професійного англомовного театру-студії ProEnglish Theatre, яку поставлено за оповіданням М. Булгакова «Морфій». Майже сто років сповідь молодого лікаря Полякова вражає читачів і глядачів та приваблює митців. Художній текст, написаний у формі щоденника лікаря, який стає морфіністом через втрату коханої людини, виглядає чудово пристосованим до одного з найскладніших театральних жанрів – монодрами.

Моновистава, створена засновником театру режисером Алексом Боровенським та актором театру і кіно Юрієм Радіоновим, вийшла доволі складною, нетривіальною та беззаперечно цікавою. Юрій Радіонов майстерно розіграв на кону історію про руйнування особистості та виступив у ролі співрежисера вистави.

Режисерами дбайливо створена атмосфера «замкненого простору», що підкреслює замкненість героя у його драмі на самому собі. Мізансцени будуються на грі актора з різноманітними предметами, а незвичайний відеоряд органічно вплітається у сценічну дію. Усе разом дає пристойне уявлення про реальне і нереальне життя героя, про його свідоме і несвідоме, про цілісність свідомості та її повільне руйнування і розпадання на окремі частини.

Виставу створено на межі драматичного і пластичного жанрів. Оригінальне пластичне рішення розробив і поставив хореограф Олексій Скляренко. Виразною мовою рухів актор-виконавець передає нелюдський біль і хворобливий стан надламаною морфієм тіла. Неприродні пози та жести пожвавлюють оповідальні тексти. Через пластичні етюди творці вистави позначають важливі сюжетні лінії, пов'язані з ломками, галюцинаціями, неврозами і депресіями героя.

Юрій Радіонов з легкістю підкорює глядача своєю грою. Актор точно передає розвиток хвороби, підключаючи почуття та емоції. Він створює яскраву палітру реальностей та ілюзій, в які потрапляє Лікар Поляков. Відчуття польоту та ейфорії, в яких перебуває герой, передані не лише через прийоми акторської гри, але й через наочний рух елементів сценографії – достатньо лаконічної, навіть умовної. На тлі галюциногенних графічних натюрмортів відеоряду літають стілець, сукня, жіноче взуття, пливе світло лампи, яке спалахами висвітлює обличчя, оживає чоловіча сорочка. Тіло героя немовби вплітається у цей відеоряд й розмивається, щоби стати з ним одним цілим. Усі ці ефекти чудово працюють у спектаклі. Єдине, чого не вистачало, так це більш широкоформатного зображення відеоряду, яке би поглинало все навколо. До речі,

при перегляді відеOVERSII таких відчуттів не виникало, вочевидь, оператор точніше ухопив ці моменти, сфокусувавши саме на них всю увагу. На відео ефектнішими виглядають мізансцени, коли тіло героя разом із примарними образами – наче розриває вибухом на шматки.

Актор демонструє всі стадії наркозалежності: від спустошеності та неврастенії до агресивних панічних атак. Наркотичні ілюзії, солодкі мрії, фантазії він уміло перетворює на марення й галюцинації. Зрештою, герою вдається заглушити втрачену Любов Морфієм, і Морфій, витіснивши реальність, стає його Любов'ю – трагічною і безповоротною. Перебуваючи у прекрасній фізичній формі, актор не вдається до демонстрації немичності, не жаліє свого героя, не намагається засуджувати, моралізувати і відкрито проголошувати згубність наркотиків. У акторській грі Юрія Радіонова домінують тривожність і неспокій. Повною мірою він передає депресивний стан слабкої людини, яка втратила душевну рівновагу, його туга і самотність сповнені тривоги так саме, як повняється нею звуки, світло і фарби всієї вистави: чорні та сірі з неспокійними червоними крапленнями.

У виставі відсутні пафос, патетика та мораль. У ній немає повчань. Вона одночасно є складною – завдяки технічним прийомам і виконанню – та неймовірно простою за режисерським задумом. Саме тому вистава бере за душу своєю відвертістю, показуючи життя за межею неповернення, і застерігає від жахливого шляху людини з наркозалежністю.

Людмила Олтаржевська

Англomовний ProEnglish Theatre на столичній театральній мапі з'явився відносно недавно, у 2018-му. За три неповних роки колективу під керівництвом засновника театру Алекса Боровенського вдалося скомпонувати досить цікаву афішу, до якої увійшли твори Гарольда Пінтера, О'Генрі, Мартіна МакДони... Специфіка ProEnglish Theatre стала визначальною і для специфіки його аудиторії: люди, що цікавляться театром і володіють англійською. Постановки за участі кількох дійових осіб значно розширювали коло шанувальників цього театру, адже, знаючи сюжет або ж зазирнувши перед виставою до першоджерела слідкувати за розвитком подій і насолоджуватися дійством на сцені можна навіть за недосконалого володіння мовою. У цьому контексті «AMORphine» за оповіданням Михайла Булгакова «Морфій» виглядав певною провокацією і ризиком, адже жанр моновистави об'єктивно ставив перед глядачем підвищені мовні вимоги.

Відповіддю на цей виклик від режисера Алекса Боровенського стало ...запрошення у співрежисери спектаклю актора Юрія Радіонова, який і мав втілити на сцені трагедію лікаря Полякова. Сторінки щоденника головного героя Боровенський та Радіонов наповнили емоціями людини, воля якої опинилася безсилою перед реаліями, а залежність від наркотичних речовин перетворилася на сенс життя. Ця вистава – не лише про падіння у прірву, але й... про любов (власне, натяк на це закладений у самій назві). Про любов до життя, згвалтовану й розчавлену схибленою й безвольною любов'ю до власного его, що стала одержимістю. За форматом постановку можна назвати сповіддю, яка прозвучала пронизливо і чесно саме завдяки Юрію Радіонову.

... Він заходить до зали у чорному пальті, з валізою в руці – як колись, мабуть, сам Поляков заходив до далекої сільської лікарні. У валізі і навколо – не просто особисті речі, а все його життя. Лікарняний халат як загублене майбутнє (Поляков красномовно витирає ним стілець), червона сукня і червоні черевики на височезних підборах – деякі жінки героя не втримали його від краху, а деякі, можливо, навіть підштовхнули до такого фіналу, – і те саме чорне пальто, яке зрештою перетворюється на гамівну сорочку... Перебуваючи наодинці з глядачами, актор обирає для свого героя максимально відверту лінію існування, не намагаючись промовчати чи приховати жодної думки, кроку, мотивації на шляху до трагічного фіналу. Максимального ефекту тут досягнуто завдячуючи не лише акторській харизмі та досвіду Юрія Радіонова, але і його блискучій фізичній формі.

Важливими складовими вистави стали музика, хореографія, її мультимедійний супровід. Рвучкі, хаотичні рухи, тіло, що втрачає силу слідом за душею, яка втратила волю, панічні атаки Полякова – робота хореографа Олексія Скларенка у цій виставі стала прикладом того, як за допомогою пластичного малюнка можна посилити драматургічну основу сюжету, надати їй об'єму, поглибити ідею, заохотити глядача мислити образно і асоціативно. Відеомеппінг у цій виставі був невід'ємною частиною навіть не дії, а самого героя. Марення якого раз-по-раз візуалізувалися, а сцена, коли свідомість «вибухала», розлітаючись на атоми, стала тією лінією-рубіконом, що назавжди відрізала для Полякова навіть примарну можливість повернутися до звичайного життя.

Вистава «AMORphine» лише за рік свого існування зібрала солідну колекцію нагород і відзнак на різних фестивалях. Ця стильна і цікава постановка була би доречною у фінальній афіші фестивалю-премії. Якби не кількісні обмеження фіналістів... У будь-якому разі «AMORphine» заслуговує на позитивні відгуки та щирі побажання довгого і активного життя.

Віктор Рубан

Дуже несподіваним є звернення до твору Булгакова і виконання такого глибокого складного багатозначного тексту саме англійською мовою. Але актуальність тем залежності, самознищення, самоізоляції власними страхами у такій оригінальній подачі – все це для мене дало нове дихання обраній режисером роботі, яка ще й звертається до нашого англomовного глядача. Теми справді актуальні як ніколи у час, коли люди почуваються розділеними та чужими: у період криз, війн, геополітичних викликів, біологічних та культурних катаклізмів, шаленого розвитку, за яким людство не встигає, у період глобальної одинокості та відчуження. Значна частина людей свої екзистенційні кризи долає різними заміниками, які спочатку допомагають притлумити біль, а потім викликають залежність, що іноді не лише викривлює життя, а й поглинає людину цілком. Цікавою є також гра слів у назві: поєднання залежності та любові в одному слові

ніби натякає на те, що за будь-якою залежністю стоїть саме це почуття.

Чи дає ця вистава відповіді на запитання? Ні. Чи пропонує альтернативи? Також ні. Натомість показує, наскільки сама людина здатна зробити власне життя нестерпним, сліпо вислужуючись перед своїми бажаннями, не стримуючи їх, не контролюючи їх. Тікаючи від себе та своїх страхів замість того, щоб наважитись зустрітись із ними, подивившись їм у вічі. Замість того, щоб зупинитись, навіть якщо дуже лячно побачити усе, що накоїв. Показує, як саме малодушність, втеча від відповідальності та незмога контролювати власне життя породжує ефект снігової кулі, що може у вільному падінні перерости у снігову лавину.

І візуально, і музично досить стильна, цілісна та витримана робота. Цікаві декорації, композиційно доволі різноманітне використання сценічного простору. Прихований реквізит та загалом дуже швидко трансформація простору дії світлом, реквізитом чи костюмом дивує і допомагає тримати глядача у просторі між реальністю та фантазіями чи маренням. Усе це дуже майстерно підготовлено та виконано. Пластично вистава загалом вражає і багатством та складністю сцен руху, і тілесністю та якостями руху актора. Його присутність, включеність, уважність, взаємодія з простором, витривалість, фізичність – усе було доречним та органічним.

Текст гарний, актор розкішний — і емоційно, і пластично, і у подачі, і палітрі інтонацій, і у дії, і в паузах. Але... Дійство перевантажене змінами, разом із тим тривалість перетримана, англійська є місцями (часто) нерозбірливою, від чого, навіть за справді талановитого виконання, втрачається багато нюансів тексту. Це і відволікало від дії, і змушувало постійно бути в напрузі, щоб нічого не пропустити, замість того, аби бути разом із головним героєм. Тому, незважаючи на кропітку роботу команди та майстерність актора, я, на жаль, не можу її рекомендувати до переліку найкращих вистав України у номінації «За найкращу виставу камерної сцени».

Ольга Стельмашевська

Камерна вистава «AMORphine» ProEnglish Theatre, поставлена за мотивами повісті Михайла Булгакова «Морфій» вже навіть у своїй назві несе певний код до дешифрування образів, які протягом сімдесяти хвилин збуджують уяву в сценічному просторі чорного кабінету.

AMOR – любов. MORphine – морфій. Два – в одному. Залежність одне від одного. Про це і Булгаков, і вистава. Фізичні і психологічні відчуття наркомана настільки винахідливо представлені у виставі, наскільки яскраво описані автором, якого після публікації повісті багато хто з сучасників почав підозрювати у вживанні морфію.

Миттєво, разом зі стуком підборів героя і першим психоделічним подразником звукової доріжки глядач опиняється чи то в його наркологічному сні, чи то в палаті божевільні, чи то в «анатомічному театрі», де авторами вистави препарується людина у зміненому стані свідомості. Темпоритм постановки заданий її творцями з перших секунд. Динамічність витримується протягом усієї дії. Внутрішня напруга і візуальні гачки не дають жодного шансу відволіктися – ти занурюєшся в текст і контекст глибоко і майже перетворюєшся в німого, відстороненого учасника подій. Вельми цікавий ефект сприйняття ніби зсередини.

Застосування прийомів фізичного театру в пластичній партитурі вистави (хореограф Олексій Скларенко), образний анімаційний ряд чи згадана вище психоделічна звукова доріжка і мова постановки настільки сучасні, що авторів цього сценічного твору – Алекса Боровенського та Юрія Радіонова – підозрювати, як свого часу Булгакова, ні в чому не варто. Крім, хіба що, вправного володіння усіма вищеперерахованими засобами та вмінням доречно й влучно їх використати в роботі над таким складним й дещо підступним матеріалом. Навіть з якоюсь науково-манікально-театральною точністю.

Насичений предметний світ вистави – акторські пристосування і образи-інструменти. Продумана кожна деталь, що з'являється на сцені, звуки, музика, персоніфікований одяг – інші персонажі оповіді, божевільна анімація – все працює на цілісний режисерський задум, допомагає актору, що грає виставу англійською та глядачу. Зокрема тому, хто не досконало володіє мовою, але вловлює контекст і зчитує асоціативний ряд.

Актор Юрій Радіонов вибудовує роль з повагою і увагою до запропонованих режисером і текстом деталей. Текст Булгакова перетворений у виставі на гру з предметами, які допомагають актору оживити картинку літературного першоджерела таким чином, що і глядацька фантазія разом з постановниками починає працювати на повну і продукувати нові образи.

Ось персонаж колеться каблучкою чи ніжкою стільця, одягає на себе гамівну сорочку-сюртук, червоною сукнею позначає залежність від свого кохання до дружини-співачки, білою сорочкою – залежність від Анни, що дістає доктору Полякову морфій. Сукню-Амнеріс-дружину відправляє в чемодан й обв'язується фартухом, немов Анною-рятувальницею. Навіть ломка зображена предметами, коли блювота-речі героя висипаються з чемодану. Ефемерність земного існування залежного героя позначена підвишеним у повітрі стільцем, приміряння на себе елегантних жіночих підборів дружини-співачки – намагання випасти з цього свідомого світу чи навпаки влізти в чийсь шкуру. Кожна деталь, предмет і дія з ним – промовисті, символічні і разом з тим дуже конкретні. Булгаков порадив би такому багатому арсеналу засобів виразності та їх майстерному застосуванню.

Радіонов існує в цьому світі-мороку, світі речей, які оживають у зміненій свідомості персонажу, серед анімованих очей, тіней, графіки – вельми природно. Крім цього його англійська, існування в жанрових умовах фізичного театру та й вся його психофізика – теж природні й вельми ефектні.

Для українського театрального життя ця вистава є дуже важливою, адже інтерес до сценічних втілень булгаковських текстів завжди викликав і викликає величезний інтерес. Водночас, вона є потенційно цікавим продуктом для гастролей за межами України, а саме – в Європі. «AMORphine» представляє не тільки вдалий приклад застосування засобів фізичного театру в контексті сучасного українського театру, а ще є

суголосним актуальній європейській театральній мові. Завдячуючи ж своїй англomовності знайомить світ з однією з найцікавіших літературних постатей XX століття – Михайлом Булгаковим.

Тож, на мою думку, ця вистава заслуговує на своє місце у шортлісті Фестивалю-премії «ГРА». І не в останню чергу – як вдалий приклад моновистави за відомою літературною основою, в якій прозовий текст перекладений на яскраву театральну мову, при цьому зберігши або й випнувши ще більше внутрішній драматургічний конфлікт першооснови.

Юлія Сущенко

У переліку незалежних театрів Pro English Theatre займає особливе місце – це єдиний англomовний театр України. Це перший театр, де грають англійською, при цьому в репертуарі не лише англійська класика, а й переклади. Один з таких – «AMORphine» за оповіданням Михайла Булгакова. До речі, це ще й єдина моновистава, яка опинилася у цьогорічному лонглісті.

Сьогодні актуальність цього твору, написаного 100 років тому, оцінити не важко, особливо якщо часто гуляєш вулицями великих міст. Проблема збільшення кількості наркозалежних людей є проблемою національного масштабу. Щорічно ця група збільшується на 5-10% і зараз, за даними МВС сягнула більше 500 тисяч. Отже, саме така демонстрація страшного занепаду особистості, через яскраві образи та емоційні переживання, думаю, буде одним із дієвих методів профілактики серед молоді, як би пафосно це не звучало.

«AMORphine» був поставлений режисерським тандемом у складі Юрія Радіонова та Алекса Боровенського. Юрій також виконав роль доктора Полякова, яку вибудував і як режисер, і як актор. Так, завдяки повному зануренню в матеріал, герой вийшов надзвичайно експресивним, емоційно насиченим та багатограним.

Радіонов є прихильником методу RasaBox американського актора та викладача Річарда Шехнера. Більш того, Юрій розробив власний тренінг де навчає слухачів фізично виражати вісім основних людських емоцій: страх, гнів, радість, печаль, довіру, відразу, очікування та здивування. Здається, сам актор настільки опанував це мистецтво, що всі ці емоції у виставі виражає кожний м'яз його тіла. Можливо, навіть, якщо б ця вистава була зовсім без слів, то глядач все одно зрозумів би все, що відбувається із головним героєм.

Одна з причин – концентрація уваги на акторі та на предметах, які його оточують. Їх небагато: стіл, стілець, лампочка, валіза. Мабуть, саме стільки було у реального доктора Полякова. Кожному предмету відведена власна роль, але окремо хочеться зупинитися на валізі. Саме вона відображає внутрішній світ лікаря. Там він знаходить старі газети, туди він відправляє непотрібні особисті речі і саме з неї «виходить» Анна Кирилівна. Ми не бачимо цю жінку, але відчуваємо її невагомий червоний образ. Наскільки вона важлива та бажана для героя ми розуміємо, коли він з нею розмовляє, танцює, коли вона стає для нього другою шкірою, яку він натягує на себе. У формуванні цього образу є ще цікаві знахідки, наприклад, взуття на підборах, яке перетворюється у фіналі у зброю.

Особливої уваги у виставі приділяється світлу та графіці. Відеоінсталяції в даному випадку доповнюють дію. І це дуже цінно, адже останнім часом театральні режисери часто зловживають цим технічним засобом. Відео з'являється в потрібний час у потрібному місці, і не відволікає глядача, а навпаки, надає сцені образності та об'єму. Цікаво, що зовсім по-іншому у виставі відчувається час. З одного боку – швидкий темп, усе щось постійно рухається, літає, перетворюється, актор швидко переміщається у сценічному просторі. З іншого, ми разом із героєм проживаємо цілий рік і здається, ми тут разом вже давно, але насправді, вистава йде лише годину...

